

VIATA STUDENTEASCĂ LA INSTITUTUL DE STAT DE MEDICINĂ DIN CHIȘINĂU (1945-1991)

Ion Valer XENOFONTOV
Lidia PRISAC

Student life at the State Institute of Medicine from Chișinău (1945-1991)

Summary: *The scientific interest of this presentation related the history of the student's everyday life in period of their studying at the State Institute of Medicine in Chisinau from 1945 to 1991. In the first post-war years, future doctors had to combine the study process with other time-specific actions: at cleaning public places; as health instructors at the fight against infectious diseases, the fight against hunger etc. The students' clothing was poor, some wearing military. Other students had to work unloading coal, wood, machinery for factories and plants. Graduates of the 1975-1980s, compared to previous promotions, analyzed the specifics their everyday life more critically, through general culture. With the economic crisis of the second half of the 1980s, some of the institution's graduates, crushed by the daily routine, being forced to retire outside the republic.*

Keywords: *Higher education institutions, students, everyday life, post-war period, State Institute of Medicine, Chisinau.*

Universul studentesc, care constituie chintesența activității complexe în cadrul unei instituții de învățământ superior, în general, în primii ani post-belici, era de o pondere slabă în tabloul demografic al RSS Moldovenești. Spre exemplu în anul de învățământ 1945-1946 tineretul studios constituia

0,11 la sută din numărul populației sau 0,84 la sută din numărul populației urbane¹. Cifrele treptat s-au majorat, astfel încât în anii 1950-1951 studenții formau 0,21 la sută din numărul populației RSSM sau 1,27 la sută din numărul populației urbane².

La Institutul de Stat de Medicină din Chișinău (ISMC), planul de admitere a studenților la anul I, în primul an de înființare (1945), a fost supra împlinit. În loc de 200 au fost înmatriculați 270 de studenți. Majoritatea erau absolvenți ai școlilor din Chișinău, Bălți și Orhei. La 20 noiembrie 1945 Institutul avea 966 de studenți, iar la 20 decembrie – deja 1 100³. Majoritatea tinerilor înmatriculați în 1945 erau originari de pe ambele maluri ale Nistrului (84 de persoane), Ucraina (33), Rusia (26) ș.a. Printre aceștia erau 40 de participanți la cel de-al Doilea Război Mondial⁴.

Cel mai mare concurs de admitere la instituțiile de învățământ superior a fost înregistrat în anul de studii 1947-1948, ISMC deținând întâietatea în Moldova sovietică. Pentru cele 200 de locuri planificate⁵ au fost depuse 441 de cereri. Pe locul doi s-a poziționat Institutul de Arte din Chișinău, pentru 50 de locuri fiind depuse 105 dosare. Pe poziția a treia se afla Institutul Pedagogic Moldovenesc din Chișinău, unde la cele 200 de locuri pretindeau 220 de concurenți. La Institutul Învățătoresc din Bălți și la cel din Tiraspol numărul solicitărilor era mai mic decât locurile oferite⁶. În anul 1948, la ISMC învățau 1 032 de studenți, inclusiv evrei (38,3%), ruși (31,2%), moldoveni (18,2%), ucrainenii (15,1%) și alții (2,2%)⁷.

În iunie 1946, tinerii care fuseseră admiși la studii în orașul Kislovodsk absolveau Institutul de Stat de Medicină din Chișinău. Pe parcursul anilor 1946-1959 au absolvit Facultatea de Medicină Generală 2 682 de medici. Din primele trei promoții (1951, 1952, 1953) erau promovați la studii de doctorat 85 de per-

¹ Liliana Rotaru, *Panem et circenses: Regimul sovietic și studenții școlilor superioare din RSS Moldovenească în anii foametei (1946-1947)*. În: Reconstituiri istorice: Civilizație, valori, paradigme, personalități: În onoare academician Valeriu Pasat / Resp. de ed. I.V. Xenofontov, S. Granciu-Corlăteanu. Chișinău: Biblioteca Științifică (Institut) „A. Lupan”, 2018, p. 403.

² Численность, состав и движение населения СССР. Статистические материалы. Москва, 1965, с. 36-37.

³ Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (infra – AOSPRM), F. 51, inv. 1, d. 41, f. 95.

⁴ Френкель (Мякушева) Н.Г. История одного курса. Мы – выпускники КГМИ 1950 г. Филадельфия: Memories, 2000. 236 с.

⁵ Arhiva Națională a Republicii Moldova (infra – ANRM), F. 3186, inv. 1, d. 2, f. 37.

⁶ Valentin Tomuleț, *Studiu introductiv*. În: Istoria Universității de Stat din Moldova în documente și materiale / Coord. Ion Eremia. Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 40-41.

⁷ AOSPRM, F. 51, inv. 9, d. 3. f. 44.

soane⁸. Unii absolvenți au devenit medici militari, fiind repartizați în unitățile militare ale Uniunii Sovietice. Deoarece din 1948 durata de studii a fost majorată la șase ani, anul 1948 n-a înregistrat nicio promoție de absolvenți⁹.

La primele admiteri la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău pentru anii de învățământ 1945-1946 și 1946-1947, numărul studenților băștinași a fost cel mai mic, comparativ cu alte instituții de învățământ superior din RSS Moldovenească. În 1945 au fost admiși la studii doar 4,4 la sută din moldoveni, în anul următor numărul lor fiind dublat, ajungând la 8,3 la sută. Cu toate acestea, numărul studenților băștinași rămânea nesemnificativ. Situația creată se explică prin instruirea realizată doar în limba rusă, care puțin era cunoscută de localnici. Acest fapt a generat o altă problemă importantă, și anume – reușita precară a studenților băștinași din instituțiile de învățământ superior.

Printre persoanele admise în 1946, în anul I, la Institut era un număr semnificativ de etnici evrei, originari din Basarabia, din stânga Nistrului sau din sudul Ucrainei, și un număr modest de etnici ruși originari din Basarabia sau din România¹⁰.

Grupele de studenți erau numeroase, în pofida dotării sărăcăcioase a aulelor de învățământ. Mobilier practic nu exista, studenții ședeau pe scaune improvizate, în fapt, pe niște lăzi, care și acestea erau considerate un lux, de aceea deseori lecțiile erau audiate în picioare. În auditorii lipseau geamurile¹¹. Șef de curs la anul I, în 1945, a fost studentul Feodor Lejenin, veteran de război, înlocuit de Nicolae Grecin. Stepan Luțenko a condus organizația comunistă a instituției, Iulie Burștein a fost președintele comitetului sindical. Redactorul gazetei de perete era Alexei Kațaf¹².

Printre studenți erau și persoane demobilizate, invalizi de război, majoritatea dintre ei purtând haine militare. Un fost student al acelor timpuri își amintește: „Frecventam lecțiile cu regularitate, cu toate că apelul se făcea rareori. Îmi amintesc, când intra profesorul la lecție, șeful de curs, Nicolae

⁸ Valeriu Revenco, *60 de ani de învățământ superior medical în Republica Moldova*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 6.

⁹ Gheorghe Baciu, *Istoricul medicinei și al învățământului medical pe plaiul basarabean*. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2016, p. 87.

¹⁰ Lilia Crudu, *Politica de cadre la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, în primul deceniu postbelic*. În: *O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii* /Ed. S. Musteață. Chișinău: Arc, 2017, p. 48.

¹¹ Н.В. Кердиваренко, *Alma mater – первое десятилетие*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 14.

¹² Г.В. Виченко, *60-летие кафедры анатомии человека и пути ее становления*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 26.

Oblap, striga cu glas tare de bariton: *Sus!* și noi toți ne ridicam ca în armată, stăteam în picioare până când profesorul ajungea la catedră”¹³.

Anumite categorii de studenți beneficiau de înlesniri. Printre aceștia se înscriau participanții la cel de-al Doilea Război Mondial și absolvenții cu performanțe la învățătură. Prin aceste acțiuni se urmărea ca exponenții populației autohtone să activeze în spitalele de circumscripție din RSS Moldovenească. Spre exemplu, dintre cei 271 de studenți înmatriculați în anul 1946, foști combatanți erau în număr de 46. Printre ei se aflau și șapte femei, considerate „principalele eroine ale Institutului”¹⁴.

Datele biografice ale studenților înmatriculați erau analizate minuțios. De exemplu, Eugen Semeniuc, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a studiat la Politehnica din Cernăuți, iar în 1946 s-a înscris la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău. Aici a fost calomniat și acuzat de „colaborare cu românii și de participare la acțiunile militare de partea germanilor”. Din acest considerent, ulterior, a fost respins la examenele de licență¹⁵.

Chirurgul Eugen Maloman, înmatriculat la Institutul de Medicină din Chișinău în 1946, mărturisește: „[...] încă din perioada studenției, fiind student în anul II la medicină, am fost persecutat de autoritățile sovietice. Mă chemau noaptea și mă interogau. Faptul că am învățat într-un liceu românesc, cu tata refugiat din Transnistria, trezea foarte multe suspiecții autorităților [...]. Până nu a murit Stalin nu mi s-a permis să fac specializarea în chirurgie și am fost respins la încercările de admitere la concursul pentru ordinatura clinică și aspirantură”¹⁶.

Un student moldovean de la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău considera că „germanii trebuiau, într-adevăr, să fie pedepsiți”, însă „rușii, singuri, au adus pagube enorme și acum dau vina pe alții”, de aceea „românii n-au pentru ce să fie judecați, în niciun fel”¹⁷.

În primii ani de activitate a instituției existau decalaje substanțiale în ce privește vârsta studenților. În promoția anului 1951 cel mai tânăr student era născut în 1929, iar cel mai în vârstă – în 1909¹⁸. Despre diferențele de vârstă, dar și despre maturizarea studenților spre finalul studiilor aflăm de la prof. Gheorghe Baci, admis la facultate în anul 1957: „În anul V de studii toți co-

¹³ Anatol Nacu, *Amintiri cu prilejul jubileului de 60 de ani ai universității*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 35.

¹⁴ Iulian Grossu, *Cronica meditativă a unei promoții*. Chișinău: Medicina, 2001, p. 33.

¹⁵ *Ibidem*, p. 194.

¹⁶ Violeta Stratan, *Eugen Maloman – o istorie desprinsă din rana timpului*. În: *Medicus*, 2010, nr. 3-4 (834-835), p. 3.

¹⁷ В. Бенюк, *Тоталитаризм как реальность: историко-политическое исследование на примере послевоенной Молдовы*. Кишинев, 1998, с. 121.

¹⁸ Iulian Grossu, *Op. cit.* p. 33.

legii deveniseră parcă mai serioși, mulți dintre ei se căsătoriseră, iar unii au devenit chiar și bunici”¹⁹.

În baza propriei experiențe, în anul 2006 academicianul Gheorghe Ghidirim vorbea despre nivelul diferențiat de pregătire a studenților de la Institutul de Medicină din Chișinău: „Am absolvit cu mențiune Tehnicul de Medicină (1956) și, după o tentativă nereușită de a mă înscrie la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, am plecat la lucru în raionul meu natal, Olănești. Atunci am suferit mult din cauza primului eșec, dar acum sunt recunoscător providenței că am lucrat un an de zile felcer, fiindcă după înmatricularea la Institutul de Medicină din Chișinău (1957) eram cu un „cap mai sus” față de colegii veniți direct de pe băncile școlii. Mai mult chiar, cunoștințele practice acumulate în acel an îmi sunt utile și astăzi, după o practică chirurgicală de 45 de ani. În opinia mea, la universitățile de medicină trebuie înmatriculați numai acei care au absolvit colegiul de medicină și au practică, doi-trei ani”²⁰.

Academicianul Mihail Popovici, admis la Institutul de Medicină din Chișinău în 1960, la fel amintește de mari diferențe de vârstă, experiența de viață și profesională diferită a studenților, considerente cu implicații directe asupra formării personalității: „Vrând-nevrând, colegii mi-au influențat personalitatea în Institut. Toți erau mai mari decât mine, aveau experiență de viață, diferența era de cel puțin șase-șapte ani, chiar și zece ani [...]. Hrușcirov promovase o lege [...] ca persoanele să obțină studii superioare după ce se orientează în profesie. De aceea, în Institut, 20 la sută erau după școala medie și 80 la sută – după armată [...]. Eram într-o grupă formată din zece băieți și o fată. Doar eu eram după școala medie de zece clase [...]. Băieții aceștia voiau să învețe, clar că mai puțin cunoșteau chimia, fizica, obiecte pe care le mai uitase [...] deseori profesorii mă pedepseau că mai șopteam [...]”²¹.

Adesea, studenții vehiculau mituri despre viața studentească a „celor înmatriculați la medicină”, ceea ce avea un impact semnificativ asupra deciziilor unor studenți de a se înscrie la concursul de admitere la Institutul de Medicină din Chișinău. În spațiul public, consumatorilor de informații curioase și scandaloase le erau răspândite scene tenebre, care erau receptate

¹⁹ Gheorghe Baciu, *O viață de zbucium*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009, p. 105.

²⁰ Gheorghe Ghidirim, *O viață consacrată chirurgiei*. În: Membrii Secției de Științe Medicale. Activitatea științifică și managerială: 60 de ani de la fondarea Academiei de Științe a Moldovei / Red. resp. Gheorghe Țăbâră; col. red. Ion Ababii. Chișinău: Tipografia AȘM, 2006, p. 11.

²¹ *Interviu realizat la 4 ianuarie 2018 de Ion Valer Xenofontov cu acad. Mihail Popovici.*

asemenea unor scene picante sustrase din filme de groază. Academicianul Ion Bostan, rector al Universității Tehnice a Moldovei (1992-2015), își amintește că a dorit să-și depună dosarul de admitere la Institutul de Medicină din Chișinău, însă, în drum spre capitală, în autocarul pe ruta Vulcănești-Chișinău, un tânăr povestea „năzdrăvăniilor de la medicină”. Se vorbea că studenții le strecoară studentelor prin buzunare degete amputate de la cadavrele din morgă. Îngrozit de aceste relatări lugubre, pe la jumătatea drumului parcurs spre Chișinău acesta a decis categoric să renunțe la medicină²².

Condițiile de viață ale studenților la instituția de medicină pot fi surprinse din descrierile cu lux de amănunte ale profesorului universitar Gheorghe Baciu, martor ocular al evenimentelor acelor timpuri: „Înfomețați, fără manuale și săli de studii, fără cămine, supravegheați riguros și dresați moral în permanență, ei [studenții – *n.a.*] găseau suficiente forțe pentru a înfrunta, cu o deosebită dârzenie, prin muncă istovitoare, înțelepciune și disciplină, toate greutățile impuse. Ei [studenții – *n.a.*] credeau din tot sufletul într-un viitor apropiat mai fericit”²³.

În primii ani postbelici, viitorii medici erau obligați să îmbine procesul de studii la Institut cu alte acțiuni specifice timpului: „participarea la curățarea locurilor obștești, activitatea în calitate de instructori sanitari în combaterea bolilor infecțioase, lupta cu foametea – acțiuni soldate cu multiple victime omenești etc. În afara orelor de studii, studenții participau la toate formele de activități – sportive, culturale și de alt gen. Adunările comsomoliste, sindicale și cele cu caracter educativ erau obligatorii absolut pentru toți. Ignorarea acestora era pedepsită, adesea, cu sancțiuni severe. Aveau loc întreceri sportive, dansuri (în clubul studentesc din sediul actual al Bisericii *Sfântul Ierarh Nicolae*). La manifestările de 1 Mai și 7 Noiembrie, prezența studenților și a colectivului profesoral-didactic, responsabil de lucrul educațional, era obligatorie”²⁴.

Vestimentația studenților era una sărăcăcioasă, unii erau îmbrăcați în haine militare având epoleți cu grad militar (situație atestată, de altfel, și printre studenții de la Universitatea de Stat din Chișinău)²⁵. Încălțăminte era reparată de mai multe ori. Chiar și în anii '50, în condițiile în care traiul a

²² *Interviu realizat la 1 iunie 2019 de Ion Valer Xenofontov cu acad. Ion Bostan.*

²³ Gheorghe Baciu, *Istoricul medicinei și al învățământului medical pe plaiul basarabean*. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2016, pp. 85-86.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Gheorghe Rusnac, Valeriu Cozma, *Rectorii Universității de Stat din Moldova (1946–1993)*. Chișinău: CEP USM, 2005, p. 71.

început să se amelioreze, puțini aveau încălțăminte de calitate, din piele, cu tocuri, fabricată industrial. Tinerii purtau încălțăminte artizanală, din carton sau din stofă. Fetele ieșeau în stradă purtând un fel de ciupici, iar băieții – *galoși*, încălțăminte comercializată în magazinele de stat²⁶.

Au existat și situații mai speciale. De exemplu, la 24 octombrie 1949 autoritățile au decis să sărbătorească cu mult fast „împlinirea a 25 de ani de la formarea RSSM”. Un student din primele promoții la medicină își amintește că, puțin înainte de solemnitate, serviciile de întreținere a drumurilor au turnat gudron peste o porțiune a arterei principale din Chișinău (cca 150 m), iar consecințele au fost dezastruoase. „Majoritatea dintre noi nu avea încălțăminte trainică. Din cauza asfaltului lipicios, pe bucata respectivă de bulevard au rămas tălpile și tocurile de la încălțăminte participanților la defilare”²⁷.

Pentru a-și asigura existența, unii studenți erau nevoiți să lucreze la descărcat cărbune, lemn, utilaj pentru fabrici și uzine²⁸. O îndeletnicire asociată cu studențimea era cea de paznic de noapte. Mulți tineri lucrau la gara feroviară. Se organizau neoficial brigăzi și se duceau la descărcat și încărcat vagoane ce transportau materiale (cărămidă, lemn, utilaje pentru întreținere, lăzi cu fructe etc.). Lucrau hamali la fabricile nou-înființate sau repuse în funcțiune. Evident, calitatea studierii avea de suferit, studenții fiind (după cum mărturiseau ei înșiși) oboșiți și nedormiți²⁹.

Planul de studii era aprobat de administrația Institutului, în conformitate cu documentele de partid și cu birourile de partid ale facultăților³⁰. Alături de cursurile fundamentale și aplicative, studenților li se solicitau și activități educativ-politice, acțiuni intensificate, în mod special, în legătură cu aniversarea unor evenimente majore din istoria URSS³¹ și a Partidului Comunist³². La Catedra de istorie a PC a URSS se abordau subiecte referitoare la „grija partidului pentru sănătatea poporului”. Cursurile predate la această catedră nu erau populare în rândul studenților, de aceea la ședințe se vorbea despre faptul că tineretul le frecventează cu mari întârzieri, ceea ce perturbază activitatea didactică³³.

²⁶ Iulian Grossu, *Originea și itinerarele unei promoții*. Chișinău: Bioritm, 2002, pp. 15, 126.

²⁷ *Ibidem*, p. 112.

²⁸ Н.В. Кердиваренко, Ук. соч., с. 1.

²⁹ Aurelia Felea, *Studenți și cadre didactice în anii 1944-1956. Câteva repere pentru reconstituirea contextului social al formării elitelor din Moldova Sovietică*. În: Colloquium politicum, Anul II, 2011, nr. 1, p. 103.

³⁰ *Arhiva Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”* (infra – AUSMF „Nicolae Testemițanu”), inv. 1, d. 767, f. 51.

³¹ *Ibidem*, d. 616, f. 11.

³² *Ibidem*, d. 663, f. 68.

³³ *Ibidem*, d. 2650, ff. 7, 45.

Programa de studii nu se rezuma doar la orele de clasă, ci și la cele extracurriculare. Erau organizate consultații, studenții participau la ședințele societăților științifice studențești. Acest fapt se reflecta și asupra programului de activitate al profesorilor, care, de obicei, se rețineau la serviciu până la ore târzii. În cadrul acestor ședințe ale societăților se audiau rapoarte, se efectuau expediții științifice. Tinerii participau la cercuri, mitinguri, adunări etc.³⁴.

Starea de spirit sesizată de studenți în primii ani de existență a instituției, prin atmosfera politizată și ideologizată, era intens întreținută prin educația politică, lecturi din cuvântările secretarilor generali ai Partidului Comunist al Uniunii RSS despre lupta socială antagonistă, edificarea societății comuniste etc.

Activitatea politică cu studenții se realiza în conformitate cu planurile individuale, „care reieșeau din recomandările Comitetului de Partid al Institutului”³⁵. Se discuta și despre reușitele, și despre insuccesele studenților³⁶.

Educația politico-ideologică a studenților era îndreptată, în mod special, spre studierea „ideilor înălțătoare ale comunismului”³⁷. Din această perspectivă, se organizau lecții în grupe. Fiecare șef de curs elabora un plan de activitate politico-educativ aprobat în structurile de învățământ, prin care se monitoriza reușita la învățatură, evenimentele politice de actualitate, analiza problemelor interne și internaționale, educația internațională, activitățile culturale de masă. La aceste lecții se punea accentul pe superioritatea sistemului socialist și a medicinei sovietice. În afara orelor, lecțiile de educație ideologică se desfășurau la căminele studențești. Mesajele cu conținut politic erau prezente în orice expoziție sau stand. Se organizau excursii la monumente de istorie, se pleca organizat la cinematograf. O altă latură importantă, în acest context, era fotografierea cu liderii sovietici de partid. Unii studenți considerau o mare onoare să se fotografieze la statuia lui I.V. Stalin, monument amplasat la intrarea în edificiul central al ISMC, demontat în octombrie 1957³⁸.

Studenții de la Institutul de Medicină din Chișinău organizau întâlniri cu studenții de la alte instituții de învățământ superior, întâlniri cu veteranii de război, militari implicați în apărarea Moscovei în timpul celei de-a doua con-

³⁴ Ruslan Șevcenca, *Restabilirea sistemului de învățământ superior în RSS Moldovenească*. În: *Revista de istorie a Moldovei*, 2008, nr. 3, p. 130.

³⁵ AUSMF „Nicolae Testemițanu”, inv. 1, d. 827, ff. 100-101.

³⁶ *Ibidem*, f. 101.

³⁷ *Ibidem*, d. 1264, f. 22.

³⁸ Gheorghe Baciu, *Istoricul medicinei și al învățământului medical...*, pp. 89-90.

flagrații mondiale. De asemenea, erau organizate lecturi de poezie patriotică. Era studiată intens opera lui L.I. Brejnev, secretarul general al Partidului Comunist al URSS, ocrotirea sănătății în lumina deciziilor de partid, rolul lui V.I. Lenin în procesul de modernizare a ocrotirii sănătății etc.³⁹. Obiecte obligatorii cu caracter politico-ideologic erau: *Istoria PCUS, Economia politică, Materialismul dialectic și istoric*.

De neglijat este aspectul infiltrării agenților KGB la Institutul de Medicină, care urmau să-i depisteze pe studenții cu principii „naționaliste” sau pe cei cu origini sociale „nesănătoase”⁴⁰. „Ochii de veghe” monitorizau cu atenție viața cotidiană. „De obicei, în fiecare grupă erau minimum doi-trei agenți secreți, care, în mod obligatoriu, îi informau pe superiorii lor despre comportamentul colegilor și despre convorbirile cu caracter suspect, antipartinic. Acești studenți erau preocupați mai mult de activitatea de supraveghere decât de studii, dar tocmai ei aveau cele mai bune note la toate examenele și erau susținuți fără mari discuții. La adunările de partid, uneori erau invitați și reprezentanți ai tineretului, iar membrii de partid asistau în mod obligatoriu la toate manifestările și adunările (de orice nivel) ale studenților”⁴¹.

Profesorul Pavel Bâtcă vorbește despre un șef de promoție, care dorea să-l facă șef al unei echipe de turnători, impunându-l să facă lucruri care îi plăceau⁴². Această categorie de studenți era, de regulă, cea mai susținută, promovată și avansată în funcții⁴³. În fiecare grupă de studenți era un *kom-sorg*, care monitoriza însușirea materiei⁴⁴.

Potrivit foștilor studenți, ei sesizau în permanență sentimentul unui pericol emanat din partea autorităților. Din acest considerent, „făceam act de prezență la toate adunările comsomoliste, sindicale, de partid (dacă erau deschise), de raporturi de activitate și de alegeri, festive în preajma sărbătorilor revoluționare, aprobam fără discuție inițiativele autorităților, „stigmatizam” cosmopolitismul, plecaciunea în fața Apusului, imperialismul american, instigatorii de război, participam la „alegerile” candidaților din blocul comuniștilor și al celor fără de partid, întâmpinam cu „entuziasm” împrumuturile de stat, studiam „încântați”, conspectam și discutam lucrările lui I.V. Stalin ș.a.”⁴⁵.

³⁹ AUSMF „Nicolae Testemițanu”, inv. 1, d. 1373, ff. 22-23; *Ibidem*, d. 2650, f. 40.

⁴⁰ AOSPRM, F. 51, inv. 17, d. 286, f. 47.

⁴¹ Gheorghe Baci, *Istoricul medicinei și al învățământului medical...*, p. 91.

⁴² *Ibidem*, p. 95.

⁴³ *Ibidem*, p. 128.

⁴⁴ Iulian Grossu, *Cronica meditativă...*, p. 19.

⁴⁵ Pavel Bâtcă, *O privire asupra trecutului*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 32.

La evaluarea și notarea cunoștințelor studenților participau și reprezentanții organizațiilor de partid, comsomoliste, sindicale⁴⁶. Cea mai importantă ca valoare simbolică și financiară (500 de ruble) era considerată *bursa I.V. Stalin*. Fără a exista candidaturi de alternativă, beneficiarii acestei burse prestigioase erau desemnați din partea conducerii instituției și a liderului organizației de partid⁴⁷. Pretendenții la *bursa I.V. Stalin* trebuiau să fie neapărat din rândurile unor „frontovici”, participanți la război, numit din perspectiva sovietică – Marele Război pentru Apărarea Patriei, evident în componența Armatei Roșii; respectiv, trebuia să fie un „moldovean”. La ISMC nu erau excluse și cazurile în care de burse speciale beneficiau studenții care colaborau cu organele de supraveghere și de represiune⁴⁸.

Studenții, participanți la cel de-al Doilea Război Mondial, erau promovați și în structurile de stat. De exemplu, din partea Institutului a fost înaintată, în calitate de candidat în deputați ai Sovietului Suprem al RSSM, studenta anului III N. Șișkina, veterană de război.

Studenții participau în mod activ la elaborarea listelor de alegători (cei mai buni au fost Bârladean* de la Institutul Pedagogic Moldovenesc din Chișinău, Kosâreva* de la Institutul de Medicină; Ianov* și Gazareanț* de la Institutul Agricol). Au fost create câteva zeci de grupe studențești pentru studierea Constituției sovietice. Unele organizații primare au fost însă destul de pasive (Institutul de Stat de Medicină din Chișinău), lucru pentru care au fost criticați printr-o hotărâre a Comitetului Raional Krasnoarmeisk din Chișinău⁴⁹.

Prezența studenților la examene era una obligatorie, cu excepția cazurilor de boală. Frecvența masivă a studenților la cursuri se explică prin lipsa manualelor la majoritatea disciplinelor (erau situații în care tot cursul studia din unul-două manuale): „Conspectele erau unica sursă de pregătire pentru examene. Se mai practica rezervarea locurilor pentru studii în aulele din blocul central al Institutului”⁵⁰; „La unele prelegeri era o mare bătălie pentru locuri mai avantajoase, ca să putem să conspectăm. Odată ne-am luat la harță cu V. Berghiner, acum profesor în Israel (informație valabilă pentru anul 2008 – *n.n.*), care era cu un curs mai mic. Ei ieșeau din auditoriu, iar noi, cu asalt, intram. El, în loc să elibereze locul, îl ținea ocupat pentru o prietenă

⁴⁶ ANRM, F. 3059, inv. 1, d. 192, f. 151.

⁴⁷ *Ibidem*, d. 3, f. 82; d. 57, f. 198.

⁴⁸ Iulian Grossu, *Cronica meditativă...*, pp. 146-147.

* Lipsa prenumelui în sursele istorice.

⁴⁹ Ruslan Șevenco, *Op. cit.*, p. 130.

⁵⁰ Gheorghe Baciu, *Istoricul medicinei și al învățământului medical...*, p. 128.

din cursul nostru. Conspectul lecției era cea mai importantă sursă de pregătire, fiindcă manuale erau puține și numai în limba rusă”⁵¹.

Atmosfera în care se realizau studiile era una desprinsă din zona de confort, una de consacrare totală a însușirii noilor cunoștințe. Activitatea teoretică era îmbinată armonios cu cea practică. Studenții din anul I, impresionați de anatomie, căutau prin cimitire „vreun craniu de om sau niște oase pentru a le studia”⁵². Unii studenți îndrăzneau să „împrumute” câte un os, de obicei, cu cele mai multe detalii anatomice și, pe ascuns, îl aduceau în internat pentru a-l studia „fără grabă și confortabil”⁵³. Se predau și unele discipline din afara medicinei: „Caracterul disciplinelor studiate pe parcursul anului II nu s-a schimbat esențial comparativ cu anul I. De asemenea, predominau disciplinele care nu aveau nimic comun cu medicina. Dar nu ne rămânea decât să executăm cerințele prevăzute de planul de studii și să facem față lucrurilor”⁵⁴.

Viața studentească nu era lipsită și de scene amuzante. O secvență din amintirile unui reprezentant al uneia dintre primele promoții ne relatează următoarele: „Majoritatea studenților mergeau cu cartea de anatomie în mână și cu oase, luate de la catedră, pentru a fi studiate. Unii țineau în cameră craniul. A fost un caz, când un student de-al nostru, pentru a nu îngheța la catedră, a cerut să ia la cămin un schelet, pentru a se pregăti, împreună cu colegii, de examen. Mergând în tramvaiul arhiplin, punga de hârtie în care acesta era învelit s-a rupt, dezvelind scheletul. Pasagerii speriați au sărit în părți. La prima stație băiatul a fost nevoit să coboare și s-o ia la fugă de teamă să nu fie ajuns”⁵⁵.

Fotografiile grupelor studentești cu cele mai bune rezultate la învățatură din cadrul Institutului erau afișate pe panoul de informații⁵⁶. Viitorii medici frecventau conștient cercurile științifice studentești organizate la toate catedrele. Deprinderile practice și metodele de investigație însușite sub conducerea lectorilor au servit drept școală științifică incipientă pentru tinerii cercetători⁵⁷.

Participarea studenților la conferințe științifice era considerată o formă de consolidare a cunoștințelor teoretice și practice⁵⁸. Pentru a anima activi-

⁵¹ D. Gherman, *Așa a fost să fie...*, Chișinău: Tipografia AȘM, 2008, p. 28.

⁵² Iulian Grossu, *Cronica meditativă...*, p. 281.

⁵³ Pavel Bâtcă, *O privire asupra trecutului*. În: *Curierul Medical*, 2005, nr. 2 (287), p. 31.

⁵⁴ Gheorghe Baci, *O viață de zbucium...*, p. 95.

⁵⁵ Iulian Grossu, *Cronica meditativă...*, p. 19.

⁵⁶ Gheorghe Baci, *O viață de zbucium...*, p. 105.

⁵⁷ *Idem*, *Istoricul medicinei și al învățământului medical...*, p. 128.

⁵⁸ AUSMF „Nicolae Testemițanu”, inv. 1, d. 1104, f. 145.

tatea științifică, se organizau concursuri, atât în cadrul Institutului, cât și în afara instituției⁵⁹.

Activitatea științifică în perioada studiilor a devenit una esențială în pregătirea viitorilor specialiști consacrați. De exemplu, acad. Gh. Ghidirim a avut o experiență științifică dinamică în anii studenției, preocupat fiind de cercetarea unor subiecte din istoria științei medicale, dar și de abordarea științifico-aplicativă; participa activ la manifestările științifice. „Pe parcursul studiilor la Institut, am frecventat cercurile științifice din cadrul catedrelor de chirurgie (prof. univ. N. Anestiadi), chirurgie pediatrică (prof. univ. Natalia Gheorghiu), anatomie topografică și chirurgie operatorie (prof. univ. V. Parfentieva), farmacologie (prof. univ. V. Cernov). În această perioadă am participat cu rapoarte la conferințele științifice studențești: *N.V. Scifosofski – savant, chirurg, pedagog; Metodele farmacologice de reanimare a nou-născuților în stare de hipoxie; Anestezia locală – priorități și dificultăți*”⁶⁰.

Erau apreciați, în mod deosebit, studenții cu rezultate înalte. De exemplu, E. Glușco, participantă la concursuri unionale în anii 1982-1983, a fost distinsă cu *Diploma de Onoare* a Ministerului Învățământului Superior din URSS și a Uniunii Leninești a Comsomolului din Moldova, pentru cea mai bună lucrare⁶¹.

Absolvenții anilor 1975 – mijlocul anilor '80, deși educați în spiritul ideii socialismului dezvoltat, în comparație cu promoțiile anterioare, analizau mai critic specificul vieții cotidiene, iar evadarea din rutină o realizau prin intermediul culturii generale. „Am urmat studiile la Institutul de Medicină din Chișinău fiindcă consideram medicina un domeniu elită. Nu doar legat de medicină. Am cunoscut în acest domeniu și un număr mare de oameni cu o vastă cultură generală. Nu mi-a fost ușor. Eram un *artist* și un boem în suflet. Am căzut, m-am ridicat și în final am învins”⁶².

Odată cu criza economică din a doua jumătate a anilor '80, o parte din absolvenții ISMC, măcinați de rutina cotidiană, au fost nevoiți să se retragă în afara republicii⁶³.

Atmosfera variată și complexă a vieții studențești din anii '80, legată de accesul spre blocurile de studii ale cartierului periferic chișinăuian *Mălina Mică*, este descrisă în felul următor de un fost student la medicină în acele

⁵⁹ *Ibidem*, f. 163.

⁶⁰ Gheorghe Ghidirim, *O viață consacrată chirurgiei...*, p. 12.

⁶¹ *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova* / Coord. Gheorghe Baciu; resp. de ed. Ion Ababii. Chișinău: Elan Poligraf, 2015, p. 87.

⁶² *Interviu realizat la 12 aprilie 2020 de Ion Valer Xenofontov cu Ivan Borcea, absolvent în anul 1987, specialitatea Medicină Generală.*

⁶³ Gheorghe Baciu, *Istoricul medicinei și al învățământului medical...*, pp. 128-129.

timpuri: „*Malina* – în jargonul hoțesc însemna *ascunziș*. Datele atestă că aici se ascundeau pe vremuri tâlharii Ursul și Tobultoc, care au fost omorâți în bătai. Pentru noi, studenții de la Medicină, *Mălina Mică* era totul – studii și odihnă, bucurii și tristeți, era însăși viața noastră. Studiile se desfășurau în centrul orașului, în blocul central, acolo erau situate unele catedre teoretice. Învățam de la 8:30 până la 17:00. După studii, ne îmbulzeam în autobuzul nr. 9, care lega or. Durești cu *Mălina Mică*. Acest autobuz era „extraordinar de încăpător”. Incredibil, dar așa era. Cum încăpeau așa de mulți studenți în el, nu știu. La momentul când ne apropiam de *Mălina Mică*, simțeam mirosul de „lapte cu cacao”, la fel și când era ziua de joi – „ziua consumului de pește”⁶⁴, introdusă, pe vremuri, de Anastas Mikoyan⁶⁵.

În concluzie specificăm faptul că fondarea în RSS Moldovenească a unei instituții de învățământ superior, specializată în domeniul medicinei (20 octombrie 1945), a reprezentat un pas important în instruirea, educarea și formarea viitorilor specialiști în medicină. Spre deosebire de alte instituții de învățământ superior create, cea din domeniul medical a avut particularități specifice, fiind fondată în baza unor școli științifice medicale cu o înaltă experiență și calificare pedagogică din centrele științifico-didactice și clinice prestigioase ale Uniunii Sovietice. Consecințele celui de-al Doilea Război Mondial, foametea organizată și deportările au marcat profund starea de spirit și atmosfera cotidiană a studenților din cadrul Institutul de Stat de Medicină din Chișinău în primii ani de înființare. Campaniile ideologice din URSS au adus prejudicii semnificative în desfășurarea activității instructive și științifice a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău, impactul negativ reflectându-se în conținutul programelor de studii și în calitatea procesului de predare-cercetare. În pofida acestor împrejurări, viața cotidiană a studenților din cadrul Institutul de Stat de Medicină din Chișinău a fost una variată și complexă.

⁶⁴ Ion Mereuță, Ion Cuvșinov, Ion Arteni, Mihai Țurcan, *Op. cit.*, p. 57.

⁶⁵ Unul dintre cei mai influenți politicieni ai URSS care a deținut o serie de funcții ministeriale, dar s-a manifestat, în mod special, în domeniul comercial și alimentară (1926-1953), pentru care fapt occidentalii l-au supranumit cel mai bun businessman al socialismului. La scurt timp, după vizita sa în SUA (1936), a pus bazele industriei alimentare sovietice, sub îndrumarea lui fiind date în exploatare un șir de întreprinderi industriale. Lui i se datorează producerea de conserve, a maionezei și a ciocolatei, inclusiv a semifabricatelor. La recomandarea lui în URSS au fost introduse „zilele consumului de pește”.

Anexă.

Imagini⁶⁶

• *Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, 1945/1946*

• *Aspectul Blocului Central. În centru – statuia lui I.V. Stalin, octombrie 1957*

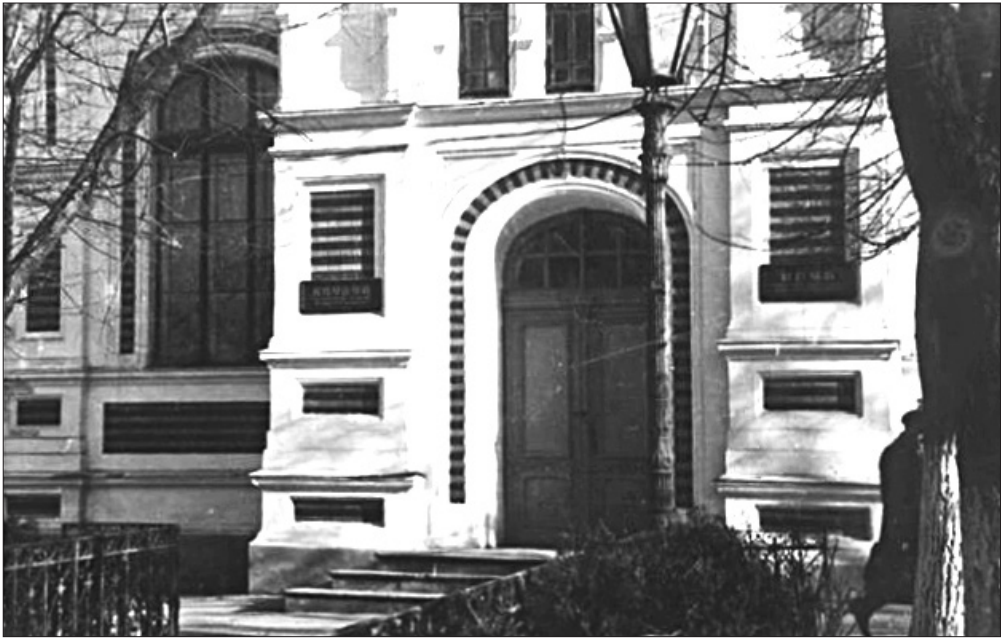
⁶⁶ Foto din Arhiva curentă a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova.

• Profesorul universitar S. Blinkin împreună cu studenții la o lecție de microbiologie, 1950

• Un seminar de pediatrie la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, 1957

• Biserica Sfântul Ierarh Nicolae transformată în Casă de Cultură, 1948

• Dansuri în biserica transformată în Casă de Cultură.
În centru, secretarul organizației comuniste P. Lecari

• Mihail Popovici, viitorul membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, în anii studenției, 1960

• Căminele ISMC amplasate pe bd. V.I. Lenin, 1966

• *Nicolae Testemițanu,*
rectorul ISMC (1959-1963)

• *Profesorul universitar Nicolae Testemițanu la o prelegere*

• *Studenți de la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău
la sărbătoarea de 1 Mai, 1961*

dr. Lidia PRISAC,
cercetător științific coordonator, Institutul Patrimoniului Cultural,
Ministerul Educației, Culturii și Cercetării,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, Chișinău, Republica Moldova,
e-mail: lidiaprisac@mail.ru.

dr. Ion Valer XENOFONTOV,
conferențiar universitar, Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea de Stat din Moldova,
str. Alexei Mateevici 60, Chișinău, Republica Moldova,
e-mail: ionx2005@mail.ru